

Ελληνική Δημοκρατία
**Εθνική Επιτροπή
Βιοηθικής & Τεχνοηθικής**

ΕΚΘΕΣΗ

Επιτροπές Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας (ΕΗΔΕ):
Προκλήσεις και καλές πρακτικές στα έξι έτη λειτουργίας του θεσμού
στην Ελλάδα

Εισηγητές: Βασιλική Μολλάκη, Τάκης Βιδάλης, Θεόδωρος Τροκάνας

Ιανουάριος 2025

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ & ΤΕΧΝΟΗΘΙΚΗΣ

Νεοφύτου Βάμβα 6, Τ.Κ. 10674, Αθήνα,

τηλ. 210- 88.47.700, φαξ 210- 88.47.701

E-mail: secretariat@bioethics.gr, url: www.bioethics.gr

Πίνακας περιεχομένων

1. Εισαγωγή.....	4
2. Ο ρόλος των ΕΗΔΕ και το έργο της ΕΕΒΤ για την προώθηση της ηθικής και δεοντολογικής αξιολόγησης της έρευνας.....	6
3. Πορίσματα της Ημερίδας.....	8
3.1 Καλές πρακτικές στη λειτουργία των ΕΗΔΕ	9
3.2. Προκλήσεις στη λειτουργία των ΕΗΔΕ.....	10
3.3. Προτάσεις από τις ίδιες τις ΕΗΔΕ	13
4. Συμπεράσματα και Συστάσεις από την ΕΕΒΤ στις ΕΗΔΕ	13
5. Ζητήματα που παραμένουν ανοιχτά και Συστάσεις.....	17
6. Καταληκτικές παρατηρήσεις	18

1. Εισαγωγή

Την 22^α Οκτωβρίου 2024 η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Τεχνοηθικής (ΕΕΒΤ) διοργάνωσε Διαδικτυακή Ημερίδα με τίτλο **"Επιτροπές Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας (ΕΗΔΕ): Ανταλλαγή εμπειριών στα 6 έτη λειτουργίας"**, στην οποία προσκλήθηκαν οι Πρόεδροι του συνόλου των ΕΗΔΕ των Πανεπιστημίων και των Ερευνητικών Κέντρων της χώρας. Οι συμμετέχοντες/ουσες αντάλλαξαν απόψεις και προβληματισμούς για τις προκλήσεις που αντιμετώπισαν κατά τη λειτουργία των ΕΗΔΕ, μοιράστηκαν καλές πρακτικές που υιοθέτησαν και διατύπωσαν εποικοδομητικές προτάσεις για την εν γένει βελτίωση του έργου των ΕΗΔΕ.

Σκοπός της παρούσας Έκθεσης είναι η καταγραφή του υφιστάμενου καθεστώτος στα έξι (6) περίπου έτη λειτουργίας του θεσμού των ΕΗΔΕ στην Ελλάδα, η παρουσίαση καλών πρακτικών και προκλήσεων, όπως αυτές διατυπώθηκαν κατά τη διάρκεια της Ημερίδας της 22ας Οκτωβρίου 2024. Τέλος, σκοπός της Έκθεσης είναι η διατύπωση προτάσεων για την καλύτερη λειτουργία της ηθικής και δεοντολογικής αξιολόγησης της έρευνας στην Ελλάδα.

Την Ημερίδα "Επιτροπές Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας (ΕΗΔΕ): Ανταλλαγή εμπειριών στα 6 έτη λειτουργίας" χαιρέτισαν ο κ. Κώστας Χαμπίδης, Διευθυντής στο Γραφείο του Υπουργού Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού κ. Κυριάκου Πιερρακάκη, και ο Δρ. Χαράλαμπος Τσέκερης, Αντιπρόεδρος και Προεδρεύων της ΕΕΒΤ, και τίμησε με την παρουσία του ο Δρ. Ισίδωρος Καρατζάς, Senior Advisor της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο οποίος ανέπτυξε το θέμα *«Ηθική και δεοντολογική αξιολόγηση των ερευνητικών έργων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή»*. Το συντονισμό της εκδήλωσης ανέλαβε η Επιστημονική Συνεργάτιδα της ΕΒΒΤ, Δρ. Βασιλική Μολλάκη, ενώ ο Επιστημονικός Συνεργάτης της ΕΒΒΤ, Δρ. Τάκης Βιδάλης, εισηγήθηκε το θέμα *"Πρωτοβουλίες της ΕΕΒΤ για τη δεοντολογία της έρευνας στην Ελλάδα"*. Τα πορίσματα της Ημερίδας παρουσιάστηκαν από την Καθηγήτρια Σύγχρονης, Νεότερης Φιλοσοφίας και Βιοηθικής και Μέλος της ΕΕΒΤ, Δρ. Σταυρούλα Τσινόρεμα.

Στην ημερίδα έλαβαν μέρος οι εξής εκπρόσωποι ΕΗΔΕ των Πανεπιστημίων και Ερευνητικών Κέντρων (με αλφαβητική σειρά):

- κ. Αρμακά Μ., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Ερευνητικό Κέντρο Βιοϊατρικών Επιστημών Fleming.
- κ. Ασημακοπούλου Β., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών.

- κ. Βιδάλης Τ., τ. Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Εθνικό Κέντρο Έρευνας Φυσικών Επιστημών «Δημόκριτος».
- κ. Γκαράνη-Παπαδάτου Σ., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής.
- κ. Γρηγοράκης Κ., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Ελληνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών.
- κ. Εμβαλωτής Α., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, και κ. Γδοντέλη Κ., μέλλουσα Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.
- κ. Καμμώνα Ο., Τακτικό Μέλος ΕΗΔΕ, Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης.
- κ. Καρτασίδου Λ., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- κ. Καρυώτης Β., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Ιόνιο Πανεπιστήμιο.
- κ. Κωτσάκης Α., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- κ. Μήτρου Λ., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- κ. Μπιζέλης Ι., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- κ. Παναγιωτάκος Δ., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.
- κ. Παπαδοπούλου Δ., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- κ. Παπαλεξανδρή Ν., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Ίδρυμα Ιατροβιολογικών Ερευνών Ακαδημίας Αθηνών.
- κ. Παπαλιάγκας Β., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος.
- κ. Πλέτσα Β., Αντιπρόεδρος ΕΗΔΕ, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών.
- κ. Ρεθυμιωτάκη Ε., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- κ. Σαββάκης Χ., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Ερευνητικό Κέντρο «Αθηνά».
- κ. Σταμοβλάσης Δ., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- κ. Τριαντραφύλλου Α., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- κ. Τσαρούχα Α., Πρόεδρος ΕΗΔΕ, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

Μετά την τοποθέτηση των εκπροσώπων των ΕΗΔΕ, η Δρ. Μολλάκη Β., Επιστημονική Συνεργάτιδα της ΕΕΒΤ και Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια του Ινστιτούτου Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του Εθνικού Κέντρου Έρευνας Φυσικών Επιστημών «Δημόκριτος», παρουσίασε το ερευνητικό έργο [CHANGER](#) που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση με εισήγηση «*Ηθική και δεοντολογική αξιολόγηση της έρευνας σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον: Το ερευνητικό*

Πρόγραμμα CHANGER», αναδεικνύοντας καινοτόμες προσεγγίσεις για την ηθική και δεοντολογική αξιολόγηση των ερευνητικών έργων από τις ΕΗΔΕ.

2. Ο ρόλος των ΕΗΔΕ και το έργο της ΕΕΒΤ για την προώθηση της ηθικής και δεοντολογικής αξιολόγησης της έρευνας

Οι ΕΗΔΕ ιδρύθηκαν σύμφωνα με τον Ν. 4521/2018¹ και λειτουργούν υποχρεωτικά στα Πανεπιστημιακά ιδρύματα καθώς και τα Ερευνητικά Κέντρα. Σκοπός της ίδρυσης των ΕΗΔΕ είναι να εγγυώνται την ηθική και δεοντολογική ακεραιότητα των ερευνητικών έργων. Έκτοτε, με τη συμμόρφωση των πανεπιστημιακών και ερευνητικών ιδρυμάτων, ο θεσμός των ΕΗΔΕ έχει εδραιωθεί και αποτελεί θεματοφύλακα για την ηθική έρευνα.

Ήδη από το 2005 και πριν τη νομική επιταγή για την ίδρυση των ΕΗΔΕ το 2018, η τότε Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής (ΕΕΒ) αναγνωρίζοντας τη σημασία του ηθικού και δεοντολογικού ελέγχου της έρευνας, είχε αναλάβει μια σειρά πρωτοβουλιών για την ενίσχυση του θεσμού των Επιτροπών Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας. Αρχικά εκδόθηκε Γνώμη για «Τη συγκρότηση Επιτροπών Ηθικής και Δεοντολογίας στη βιοϊατρική έρευνα» (2005),² με την οποία η ΕΕΒ εξέταζε τα ηθικά και κοινωνικά ζητήματα στην αρμοδιότητά της που αφορούν στην σύσταση και λειτουργία των Επιτροπών Ηθικής και Δεοντολογίας (ΕΗΔ) στη βιοϊατρική έρευνα. Ακολούθησε το 2015 συνάντηση με εκπροσώπους των Πανεπιστημίων, των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και των Ερευνητικών Κέντρων της χώρας, με θέμα τις Επιτροπές Δεοντολογίας της Έρευνας (Ε.Δ.Ε.) (Research Ethics Committees, RECs), με στόχο την ανταλλαγή εμπειριών για την ίδρυση των Επιτροπών Ηθικής και Δεοντολογίας στους διάφορους φορείς και τη συζήτηση πιθανών προβλημάτων στην πράξη, για την προαγωγή του θεσμού στην Ελλάδα. Τα αποτελέσματα της συνάντησης αυτής καταγράφηκαν σε σχετική Έκθεση των Επιστημονικών Συνεργατών Τ. Βιδάλη και Β. Μολλάκη, με θέμα «Καταγραφή του υφιστάμενου καθεστώτος αναφορικά με την ίδρυση και λειτουργία των Επιτροπών Δεοντολογίας της Έρευνας: Συνάντηση

¹ Ν. 4521/2018. Ίδρυση Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και άλλες διατάξεις. Κεφάλαιο Ε', Επιτροπές Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας.

² Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής (2015). [Γνώμη](#) για "Τη συγκρότηση Επιτροπών Ηθικής και Δεοντολογίας στη βιοϊατρική έρευνα".

με εκπροσώπους των Α.Ε.Ι. και των Ερευνητικών Ιδρυμάτων» (2015).³ Οδεύοντας προς τη νομική θέσπιση των ΕΗΔΕ στην Ελλάδα, η τότε ΕΕΒ εξέτασε επίσης το κεφάλαιο Δ' του προσχεδίου του Ν. 4521/2018, ύστερα από σχετική πρόσκληση του Αν. Υπουργού Έρευνας και Καινοτομίας και εξέδωσε σχετική Σύσταση με τίτλο «Επιτροπές Ηθικής της Έρευνας (Παρατηρήσεις στο Κεφάλαιο Δ' του προσχεδίου νόμου «Ίδρυση Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και λοιπές διατάξεις»» (2018),⁴ που περιλάμβανε γενικές και ειδικές παρατηρήσεις επί του προσχεδίου, με στόχο την καλύτερη λειτουργία των ΕΗΔΕ. Το ίδιο έτος, η ΕΕΒ εξέδωσε επίσης Σύσταση με θέμα «Εφαρμογή της Νομοθεσίας για τις Επιτροπές Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας (ΕΗΔΕ)» (2018),⁵ εστιάζοντας στο ζήτημα της αρμοδιότητας των ΕΗΔΕ, όταν συντρέχει με εκείνην άλλου διοικητικού θεσμού, σύμφωνα με προβλέψεις ειδικής σχετικής νομοθεσίας. Πολύ σημαντική ήταν η συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στην έδρα της ΕΕΒ το 2019, ένα έτος μετά τη λειτουργία των ΕΗΔΕ στην Ελλάδα. Στη συνάντηση αυτή διαπιστώθηκε ότι ιδρύθηκαν ΕΗΔΕ στα περισσότερα πανεπιστημιακά και ερευνητικά ιδρύματα της χώρας, με ορισμένα ιδρύματα να βρίσκονται στη διαδικασία ίδρυσης, ενώ σημειώθηκε αξιοσημείωτη πρόοδος στη δημιουργία Κώδικα Ηθικής και Δεοντολογίας και των απαραίτητων πρότυπων εγγράφων για την υποβολή αιτήσεων στις ΕΗΔΕ.

Σε συνέχεια των παραπάνω πρωτοβουλιών για την ενεργή υποστήριξη του θεσμού των ΕΗΔΕ στην Ελλάδα, η ΕΕΒΤ οργάνωσε την Ημερίδα «Επιτροπές Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας (ΕΗΔΕ): Ανταλλαγή εμπειριών στα 6 έτη λειτουργίας» το 2024, τα πορίσματα της οποίας καταγράφονται στην παρούσα Έκθεση. Σήμερα και μετά από έξι περίπου έτη λειτουργίας, οι περισσότερες ΕΗΔΕ διανύουν τη δεύτερη ή τρίτη θητεία λειτουργίας τους, οπότε κρίθηκε απαραίτητο να πραγματοποιηθεί Ημερίδα με σκοπό την ανταλλαγή εμπειριών και τη διατύπωση προτάσεων για την εύρυθμη λειτουργία του θεσμού στη χώρα.

³ Τ. Βιδάλης και Β. Μολλάκη (2015). [Έκθεση](#) για την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής “Καταγραφή του υφιστάμενου καθεστώτος αναφορικά με την ίδρυση και λειτουργία των Επιτροπών Δεοντολογίας της Έρευνας: Συνάντηση με εκπροσώπους των Α.Ε.Ι. και των Ερευνητικών Ιδρυμάτων” (2015).

⁴ Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής (2018). [Σύσταση](#) για τις “Επιτροπές Ηθικής της Έρευνας (Παρατηρήσεις στο Κεφάλαιο Δ' του προσχεδίου νόμου «Ίδρυση Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και λοιπές διατάξεις»» (2018).

⁵ Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής (2018). [Σύσταση](#) με θέμα “Εφαρμογή της Νομοθεσίας για τις Επιτροπές Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας (ΕΗΔΕ)”.

3. Πορίσματα της Ημερίδας

Κατά τη διάρκεια της Ημερίδας, οι εκπρόσωποι των ΕΗΔΕ τοποθετήθηκαν αρχικά σε συγκεκριμένες ερωτήσεις που είχαν σταλεί προηγουμένως από την ΕΕΒΤ (Εικόνα 1). Αρχικά οι εκπρόσωποι των ΕΗΔΕ ενημέρωσαν για τον τρόπο λειτουργίας ης ΕΗΔΕ στο Ίδρυμά τους, και παρουσίασαν στατιστικά στοιχεία για τον αριθμό των αιτήσεων που έχουν υποβληθεί. Στη συνέχεια κατέγραψαν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν αλλά και καλές πρακτικές που έχουν ακολουθήσει και θα μπορούσαν να φανούν χρήσιμες για άλλες ΕΗΔΕ, διατυπώνοντας τέλος προτάσεις για την εύρυθμη λειτουργία των Επιτροπών. Μετά τις παρουσιάσεις των εκπροσώπων, ακολούθησε ελεύθερη συζήτηση.

ΕΗΔΕ ...παρακαλώ συμπληρώστε το Πανεπιστήμιο ή Ερευνητικό Κέντρο

Πληροφορίες για την ΕΗΔΕ	
Αριθμός μελών της ΕΗΔΕ
Σε ποια θητεία βρίσκεται η ΕΗΔΕπ.χ. 1 ^η , 2 ^η
Ποια ερευνητικά έργα αξιολογεί η ΕΗΔΕπ.χ. μόνο χρηματοδοτούμενη έρευνα, διδακτορικές διατριβές, διπλωματικές εργασίες κτλ.
Τι είδους ερευνητικά πρωτόκολλα αξιολογεί η ΕΗΔΕπ.χ. ερωτηματολόγια, βιοιατρική έρευνα, ψηφιακές τεχνολογίες (τεχνητή νοημοσύνη), κτλ.
Στατιστικά στοιχεία για τις αιτήσεις που έχει λάβει έως τώρα η ΕΗΔΕπ.χ. πόσες αιτήσεις έχουν υποβληθεί, πόσες εγκρίθηκαν απ' ευθείας, πόσες επανυποβλήθηκαν κτλ.
Άλλες πληροφορίες

Χρήσιμες εμπειρίες, προκλήσεις και προτάσεις	
Προκλήσεις και προβλήματα ή δυσκολίες στη λειτουργίαπ.χ. σε σχέση με: τον χρόνο αξιολόγησης, τη φύση των πρωτοκόλλων, τη συνεργασία με τους ερευνητές, τη συνεργασία με τη διοίκηση, κτλ.
Καλές πρακτικές που υιοθετήθηκαν π.χ. χρήση ηλεκτρονικής πλατφόρμας για τη διαχείριση, κτλ.
Προτάσεις για την καλύτερη λειτουργία
Άλλο

Εικόνα 1. Τα ζητήματα που κλήθηκαν να συζητήσουν οι εκπρόσωποι των ΕΗΔΕ.

Οι εκπρόσωποι των ΕΗΔΕ χαιρέτισαν την πρωτοβουλία της ΕΕΒΤ για τη διοργάνωση της Ημερίδας και την ευκαιρία να συζητηθούν καίρια ζητήματα που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι Επιτροπές κατά την αξιολόγηση ερευνητικών έργων. Η συζήτηση πραγματοποιήθηκε σε γόνιμο

κλίμα, ενώ είναι αξιοσημείωτη η δίχως περιστροφές τοποθέτηση των εκπροσώπων για τα στοιχεία που χρήζουν διόρθωσης στον τρόπο λειτουργίας των ΕΗΔΕ. Παρακάτω περιγράφονται οι καλές πρακτικές που εφήρμοσαν ορισμένες ΕΗΔΕ, οι προκλήσεις που αντιμετώπισαν, και οι προτάσεις που διατυπώθηκαν από τους ίδιους τους εκπροσώπους για την αντιμετώπιση των ζητημάτων.

3.1 Καλές πρακτικές στη λειτουργία των ΕΗΔΕ

Κατά τη διάρκεια της τοποθέτησης εκπροσώπων των ΕΗΔΕ αναδείχθηκαν πολυάριθμες καλές πρακτικές που έχουν συντελέσει στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των ΕΗΔΕ:

- Πραγματοποιείται άτυπος έλεγχος για την πληρότητα των αιτήσεων (pre-screening) πριν αυτές εισέλθουν στη διαδικασία αξιολόγησης από τις ΕΗΔΕ. Ο έλεγχος αυτός πραγματοποιείται από τη Γραμματεία ή/και τον/την Πρόεδρο της Επιτροπής.
- Σε σχέση με προηγούμενες θητείες, ορισμένες ΕΗΔΕ έχουν απλοποιήσει τα έντυπα που συμπληρώνονται από τους ερευνητές για την υποβολή της αίτησης, με στόχο τη διευκόλυνση των ίδιων των ερευνητών.
- Με τεχνική υποστήριξη από το Ίδρυμά τους, ορισμένες ΕΗΔΕ έχουν αναπτύξει online πλατφόρμα υποβολής αιτήσεων. Οι πλατφόρμες αυτές έχουν σημαντικά πλεονεκτήματα όπως η ενίσχυση της εμπιστευτικότητας των πληροφοριών σύμφωνα με τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (ΓΚΠΔ), έναντι της διακίνησης εγγράφων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Παράλληλα, οι πλατφόρμες αυτές αποτελούν ενιαίο, εμπιστευτικό, αποθετήριο πρωτοκόλλων, αιτήσεων και αξιολογήσεων, που διευκολύνουν επίσης την εξαγωγή στατιστικών στοιχείων για τον αριθμό των αιτήσεων, των επανυποβολών κτλ. Τέλος, οι πλατφόρμες αυτές ενισχύουν την προσπάθεια συστηματοποίησης της διαδικασίας της έγκρισης, μειώνοντας το συνολικό χρόνο που απαιτείται για την αξιολόγηση κάθε αίτησης.
- Για τη διευκόλυνση των ερευνητών ορισμένες ΕΗΔΕ έχουν δημιουργήσει έγγραφα με οδηγίες για τους ερευνητές σε ό,τι αφορά π.χ. στην προστασία προσωπικών δεδομένων, στη διεξαγωγή συνεντεύξεων κτλ., τα οποία είναι αναρτημένα στις ιστοσελίδες των ΕΗΔΕ.

- Αξιοσημείωτη είναι τέλος η διοργάνωση εκπαιδευτικών δράσεων των ΕΗΔΕ (Ημερίδες, σεμινάρια) για την ενημέρωση και επιμόρφωση της ερευνητικής κοινότητας για ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας της έρευνας.
- Ορισμένες ΕΗΔΕ έχουν τοποθετήσει στη θέση του/της Προέδρου εξωτερικά μέλη, δηλαδή μέλη που δεν αποτελούν διδακτικό ή/και ερευνητικό προσωπικό του ίδιου του Ιδρύματος. Η τοποθέτηση εξωτερικών μελών στη θέση αυτή διασφαλίζει ακόμα περισσότερο την αμερόληπτη κρίση των ερευνητικών έργων.

Οι παραπάνω βέλτιστες πρακτικές μπορούν να αποτελέσουν παράδειγμα για την καλύτερη λειτουργία ομόλογων Επιτροπών σε άλλα πανεπιστημιακά και ερευνητικά Ιδρύματα.

3.2. Προκλήσεις στη λειτουργία των ΕΗΔΕ

Οι εκπρόσωποι των ΕΗΔΕ έθεσαν τις δυσκολίες και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν κατά την αξιολόγηση ερευνητικών έργων, οι οποίες κατά γενική ομολογία είναι κοινές για τις περισσότερες Επιτροπές:

- Ο αριθμός των αιτήσεων που δέχονται οι ΕΗΔΕ βαίνει αυξανόμενος τα τελευταία έτη σε σχέση με τα πρώτα έτη λειτουργίας του θεσμού σε ιδρυματικό επίπεδο.
- Σύμφωνα με το Άρθρο 23, παρ. 4 του [Ν. 4521/2018](#), «η ΕΗΔΕ αποφασίζει μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τις δεκαπέντε (15) ημέρες από την υποβολή της αίτησης και τη συγκέντρωση όλων των απαραίτητων συνοδευτικών εγγράφων. Αν, μέσα στη προθεσμία αυτή, η ΕΗΔΕ δεν εκδώσει απόφαση, η αίτηση θεωρείται εγκεκριμένη». Κατά γενική ομολογία των εκπροσώπων των ΕΗΔΕ, το 15ήμερο που προβλέπει ο Νόμος είναι πιεστικό χρονικά, δεδομένου και του αριθμού των αιτήσεων που λαμβάνουν οι Επιτροπές.
- Οι ΕΗΔΕ δέχονται αιτήσεις με «ξένα» γνωστικά αντικείμενα, σε σχέση με αυτά των μελών, της Επιτροπής, οπότε σύμφωνα με ορισμένους αυτό δημιουργεί δυσκολία στην αξιολόγηση των ερευνητικών έργων.
- Ως αποτέλεσμα του αυξανόμενου αριθμού αιτήσεων και του 15ημέρου που ορίζει ο νόμος για την αξιολόγηση κάθε αίτησης, ορισμένες ΕΗΔΕ έχουν ορίσει εξωτερικούς εισηγητές,

δηλαδή εισηγητές που δεν αποτελούν τακτικά ή αναπληρωματικά μέλη της Επιτροπής. Μάλιστα, για τις περιπτώσεις αυτές τέθηκε το ζήτημα της εχεμύθειας και της τήρησης της εμπιστευτικότητας των αιτήσεων από τους εξωτερικούς εισηγητές.

- Και πάλι λόγω του αυξανόμενου αριθμού αιτήσεων και του 15ημέρου που ορίζει ο νόμος, ορισμένες ΕΗΔΕ έχουν ορίσει εισηγητές από τα Τμήματα του Ιδρύματός τους που έχουν το ίδιο γνωστικό αντικείμενο με τις αιτήσεις. Ωστόσο, η πρακτική αυτή δέχτηκε κριτική ως αντιδεοντολογική από άλλους εκπροσώπους ΕΗΔΕ, διότι υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων όταν τα ερευνητικά έργα αξιολογούνται από συναδέλφους του ιδίου Τμήματος.
- Ορισμένες ΕΗΔΕ έθεσαν το ζήτημα της επιμόρφωσης των μελών των ΕΗΔΕ για ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας της έρευνας, και ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει υποχρεωτική εκπαίδευση των μελών της ΕΗΔΕ. Πολλά είναι τα μέλη των ΕΗΔΕ που εκπαιδεύτηκαν στην ηθική και δεοντολογική αξιολόγηση της έρευνας μέσω της εμπειρίας τους στην ΕΗΔΕ.
- Ορισμένοι εκπρόσωποι έθεσαν το ζήτημα του πώς εξασφαλίζεται η συνέχεια του γνωστικού αντικειμένου και της τεχνογνωσίας που αποκτούν τα μέλη των ΕΗΔΕ, δεδομένου ότι 'όταν αλλάζει η σύνθεση των ΕΗΔΕ χάνεται η τεχνογνωσία (know how) με τη διαδοχή των προσώπων.
- Κατά γενική ομολογία, αισθητή είναι η έλλειψη ενημέρωσης και επιμόρφωσης των ερευνητών για ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας της έρευνας, με αποτέλεσμα να μην κατανοεί πλήρως ή στο σύνολό της η ερευνητική κοινότητα τη σημασία και του λόγους που κρίνεται απαραίτητος ο ηθικός και δεοντολογικός έλεγχος των ερευνητικών έργων. Αυτό συχνά επιφέρει την αντίσταση των ερευνητών να κατανοήσουν και να συμμορφωθούν με ηθικούς κανόνες.
- Ορισμένοι εκπρόσωποι ανέφεραν επίσης μια πρακτική που χρήζει ιδιαίτερης προσοχής. Ορισμένες ΕΗΔΕ δίνουν «προέγκριση» ή «έγκριση υπό αίρεση» σε ορισμένες αιτήσεις, π.χ. σε Ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα ή όταν τα χρονικά περιθώρια για την αξιολόγηση του ερευνητικού έργου είναι πιεστικά. Ωστόσο, η πρακτική αυτή δέχτηκε κριτική ως μη σύννομη. Σχετικό είναι και το ζήτημα που τέθηκε από ορισμένους για το πώς οι ΕΗΔΕ πρέπει να διαχειρίζονται αιτήσεις που είναι επείγουσες για διάφορους λόγους.

- Ορισμένες ΕΗΔΕ έθεσαν το ζήτημα του πώς πρέπει να διαχειρίζονται αιτήσεις για «γνωματεύσεις» που αφορούν σε δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά, οι οποίες δεν είναι σπάνιες.
- Σύμφωνα με το Άρθρο 21, παρ. 2 του [Ν. 4521/2018](#), «Οι Επιτροπές ελέγχουν, επίσης, την τήρηση των γενικά παραδεδωμένων αρχών της ακεραιότητας της έρευνας και των κριτηρίων της ορθής επιστημονικής πρακτικής». Η αναφορά του Νόμου σε «ακεραιότητα της έρευνας» είναι κατά ορισμένους εκπροσώπους προβληματική και δεν μπορεί να διασφαλιστεί από τις ΕΗΔΕ.
- Ορισμένες ΕΗΔΕ παρατήρησαν ότι υπάρχουν περιπτώσεις αιτήσεων που υποβάλλονται, και μετά την αξιολόγησή τους και τη διατύπωση συστάσεων, οι ερευνητές δεν επανυποβάλουν. Συνεπώς, δεν υπάρχει δυνατότητα παρακολούθησης των αιτήσεων αυτών.
- Σύμφωνα με το Άρθρο 23, παρ. 1 του [Ν. 4521/2018](#), «Η ΕΗΔΕ μπορεί, όποτε κρίνει σκόπιμο, να ζητήσει περαιτέρω πληροφορίες ή διευκρινίσεις από τον επιστημονικό υπεύθυνο του ερευνητικού έργου και να παρακολουθεί την εξέλιξη των ερευνητικών έργων που έχει εγκρίνει». Παρόλα αυτά εκπρόσωποι των ΕΗΔΕ εξέφρασαν την απορία για το ποιος είναι ή πρέπει να είναι ο ρόλος της ΕΗΔΕ μετά την έγκριση των ερευνητικών έργων, δηλαδή στην παρακολούθηση της πορείας ενός ερευνητικού έργου μέχρι αυτό να ολοκληρωθεί, σε ότι αφορά τουλάχιστον τη συμμόρφωση με τους κανόνες δεοντολογίας και τη σχετική νομοθεσία. Παρατηρήθηκε γενικότερα ότι οι ΕΗΔΕ δεν έχουν δυνατότητα παρακολούθησης των ερευνητικών έργων μετά την έγκρισή τους και ότι δεν υπάρχει έλεγχος μετά τη δημοσίευση των ερευνητικών μελετών.
- Τέλος, τέθηκε το ζήτημα ότι παράλληλα με τις ΕΗΔΕ που λειτουργούν σε επίπεδο Ιδρύματος, υπάρχουν και Επιτροπές Ηθικής/Βιοηθικής σε επίπεδο Σχολής ή Τμήματος, με τις οποίες υπάρχει αλληλοεπικάλυψη στις αρμοδιότητες, και αν και συνήθως υπάρχει αρμονική συνεργασία μεταξύ της ΕΗΔΕ και τις Επιτροπές Τμημάτων/Σχολών, αυτό δεν συμβαίνει πάντοτε.

3.3. Προτάσεις από τις ίδιες τις ΕΗΔΕ

Οι εκπρόσωποι των ΕΗΔΕ διατύπωσαν συγκεκριμένες προτάσεις για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι ΕΗΔΕ στο έργο τους, οι οποίες περιγράφονται παρακάτω.

- Λόγω του αυξημένου αριθμού αιτήσεων σε ορισμένες ΕΗΔΕ προτάθηκε η σύνταξη ενός μητρώου/καταλόγου εμπειρογνομόνων ηθικής και δεοντολογίας που θα ορίζονται ως εισηγητές για την αξιολόγηση ερευνητικών έργων. Μέσω του καταλόγου εμπειρογνομόνων δύναται να συμπληρωθούν και τα γνωστικά αντικείμενα που δεν καλύπτονται από την υπάρχουσα σύνθεση κάθε Επιτροπής.
- Προτάθηκε επίσης, η αλλαγή του χρονικού διαστήματος που ορίζει ο [Ν. 4521/2018](#), για την αξιολόγηση των ερευνητικών έργων πέραν του 15μέρου, προκειμένου να έχουν οι ΕΗΔΕ περισσότερο χρόνο στη διάθεσή τους να αξιολογήσουν τον αυξανόμενο αριθμό αιτήσεων.
- Για την εναρμόνιση του τρόπου λειτουργίας των ΕΗΔΕ της χώρας, προτάθηκε να δημιουργηθεί ένα αποθετήριο πρότυπων εγγράφων (π.χ. πρότυπο Κώδικα Ηθικής και Δεοντολογίας, πρότυπο έντυπο Ενημέρωσης Συμμετεχόντων/ουσών στην Έρευνα, πρότυπο έντυπο Συναίνεσης Ύστερα από Ενημέρωση, κτλ.), για υιοθέτηση από όλες τις ΕΗΔΕ.
- Για την καλύτερη παρακολούθηση των ερευνητικών έργων μετά την έγκρισή τους από την αρμόδια ΕΗΔΕ, προτάθηκε να πραγματοποιείται δειγματοληπτικός έλεγχος των εγκεκριμένων αιτήσεων, σε αριθμό και χρονικό διάστημα που θα ορίζει η κάθε ΕΗΔΕ.
- Δεδομένου ότι η ΕΗΔΕ έχουν πλέον εδραιωθεί στην αξιολόγηση ερευνητικών έργων σε Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Κέντρα, προτάθηκε η ΕΕΒΤ να λάβει υπόψη της την έκδοση μιας Σύστασης για την επιμόρφωση των μελών των ΕΗΔΕ.

4. Συμπεράσματα και Συστάσεις από την ΕΕΒΤ στις ΕΗΔΕ

Η ΕΕΒΤ διαπίστωσε με ικανοποίηση την αδιαμφισβήτητη πρόοδο που έχει σημειωθεί στη λειτουργία των ΕΗΔΕ στη χώρα μας σε σχέση με τα πρώτα έτη λειτουργίας των Επιτροπών. Είναι ενθαρρυντικό ότι κατά την ηθική και δεοντολογική αξιολόγηση των ερευνητικών έργων, τα μέλη

των ΕΗΔΕ έχουν εισέλθει πλέον βαθύτερα στον ηθικό προβληματισμό. Από την Ημερίδα διαφάνηκε ότι οι περισσότερες ΕΗΔΕ δεν αξιολογούν μόνο τα χρηματοδοτούμενα ερευνητικά έργα, όπως προβλέπει ο Νόμος, αλλά και διδακτορικές διατριβές και διπλωματικές εργασίες που στοχεύουν στο να δημοσιευθούν. Αυτό σηματοδοτεί μια «κουλτούρα ηθικής αξιολόγησης», πολύ ενθαρρυντική για την έρευνα στη χώρα μας.

Αν και η λειτουργία των ΕΗΔΕ παρουσιάζει μικρές διαφορές στο πότε ιδρύθηκαν, στην εμπειρία που έχει αποκτηθεί και στο χρόνο αξιολόγησης των ερευνητικών έργων, παρατηρείται ότι έχουν γίνει σημαντικά βήματα για την καλύτερη διοικητική, γραμματειακή και τεχνική τους υποστήριξη από τους πανεπιστημιακούς και ερευνητικούς φορείς στους οποίους υπάγονται. Η υποστήριξη αυτή απαιτείται να συνεχιστεί και να ενισχυθεί στους φορείς που ενδεχομένως υπολείπονται. Για παράδειγμα η δημιουργία online πλατφορμών υποβολής αιτήσεων αποτελεί μία καλή πρακτική που η ΕΕΒΤ υποστηρίζει για τη βέλτιστη λειτουργία των ΕΗΔΕ. Η ΕΕΒΤ χαιρετίζει επίσης την πρόταση να δημιουργηθεί αποθετήριο κοινών πρότυπων εγγράφων για υιοθέτηση από τις ΕΗΔΕ όλων των Πανεπιστημίων και τα Ερευνητικών Κέντρων. Επισημαίνεται ωστόσο, ότι τα πρότυπα αυτά πρέπει να μπορούν να προσαρμοστούν στις τυχόν ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν τα είδη έρευνας κάθε φορά.

Παρά τη σημαντική εμπειρία που έχουν αποκτήσει τα μέλη των ΕΗΔΕ τα τελευταία έτη, η εκπαίδευση και η συνεχιζόμενη επιμόρφωση των μελών των ΕΗΔΕ κρίνεται απαραίτητη. Αυτό είναι ιδιαίτερος κρίσιμος εν όψει των νέων ψηφιακών τεχνολογιών στην έρευνα (π.χ. Τεχνητή Νοημοσύνη), η ηθική των οποίων αποτελεί ένα σχετικά νέο πεδίο. Η επιμόρφωση των μελών των ΕΗΔΕ πρέπει να γίνει συστηματική και υποχρεωτική για κάθε νέο μέλος που δεν έχει προηγούμενη εμπειρία στην ηθική και δεοντολογία της έρευνας.

Αξιοσημείωτη είναι επίσης η εμπειρία που αποκτούν σταδιακά οι ερευνητές από την υποβολή αιτήσεων στα έξι έτη λειτουργίας των ΕΗΔΕ, και η καλύτερη επαφή τους με το αντικείμενο της ηθικής της έρευνας. Ωστόσο, η πλειονότητα των ερευνητών, όπως άλλωστε και σε άλλες χώρες, δεν κατανοεί πλήρως και σε βάθος τους ηθικούς προβληματισμούς που μπορεί εγείρει η έρευνα (π.χ. σε σχέση με τη συμμετοχή προσώπων, την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, τη χρήση ανθρώπινου βιολογικού υλικού, τη χρήση ζώων, την επίδραση στο περιβάλλον, τις ψηφιακές τεχνολογίες, την πιθανή κακόβουλη χρήση κτλ.). Επομένως, είναι απαραίτητη η επιμόρφωση της

ερευνητικής κοινότητας για θέματα ηθικής και δεοντολογίας της έρευνας, μέσα από ενημερωτικές ημερίδες και σεμινάρια που οργανώνουν οι ίδιοι οι φορείς, έτσι ώστε να εμβαθύνουν οι ερευνητές στους λόγους για τους οποίους απαιτείται η αξιολόγηση.

Η ΕΕΒΤ βλέπει θετικά τη σύσταση ενός κοινού μητρώου εμπειρογνομόνων που θα δρουν ως εξωτερικοί εισηγητές, δηλαδή εισηγητές που δεν αποτελούν τακτικό ή αναπληρωματικό μέλος της ΕΔΗΕ του φορέα, και θα έχουν φυσικά υποχρέωση τήρησης εχεμύθειας για τα υπό αξιολόγηση ερευνητικά έργα. Ωστόσο η ΕΕΒΤ τονίζει ότι ο ορισμός εξωτερικού εμπειρογνώμονα πρέπει να αποτελεί εξαίρεση και να εφαρμόζεται μόνο στην περίπτωση που τα μέλη της ΕΗΔΕ δεν καλύπτουν το γνωστικό αντικείμενο ενός ερευνητικού έργου (σύμφωνα και με το αρ. 24, παρ. 3 του Ν. 4521/2018). Το κοινό μητρώο εμπειρογνομόνων θα ήταν ίσως πιο χρήσιμο για μικρά Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Κέντρα, όπου είναι δυσκολότερο να βρεθούν εισηγητές από άλλα Τμήματα για την αποφυγή σύγκρουσης συμφερόντων. Η Επιτροπή τονίζει ότι τόσο τα τακτικά όσο και τα αναπληρωματικά μέλη της ΕΗΔΕ δύναται να αναλαμβάνουν εισηγήσεις, για την καλύτερη κατανομή του φόρτου εργασίας. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια ώστε η αξιολόγηση των ερευνητικών έργων που υποβάλλονται στην ΕΗΔΕ να πραγματοποιείται από εσωτερικά τα μέλη της (τακτικά και αναπληρωματικά), τα οποία έχουν άλλωστε και την ευθύνη των αξιολογήσεων σε επίπεδο συλλογικού οργάνου.

Η ΕΕΒΤ αναγνωρίζει τον αυξανόμενο φόρτο εργασίας που έχουν οι ΕΗΔΕ, και το μικρό χρονικό διάστημα που ορίζει ο νόμος (15 ημέρες) για την αξιολόγηση κάθε ερευνητικού έργου. Ωστόσο, αυτό το χρονικό διάστημα έχει προβλεφθεί από τον νομοθέτη για να λειτουργούν οι ΕΗΔΕ γρήγορα προς όφελος των ερευνητών, δίχως χρονοβόρες καθυστερήσεις στην αξιολόγηση των ερευνητικών έργων που μπορεί να κλονίσουν την εμπιστοσύνη της ερευνητικής κοινότητας στη διαδικασία να υποθάψουν τη σημασία του θεσμού για την έρευνα στη χώρα μας. Επομένως, η ΕΕΒΤ είναι υπέρ της διατήρησης του 15μέρου για την αξιολόγηση, που προβλέπει ο νόμος. Άλλωστε η υιοθέτηση άλλων μέτρων που προτείνονται παραπάνω, όπως η διοικητική υποστήριξη, η συστηματοποίηση των διαδικασιών μέσω ηλεκτρονική πλατφόρμας υποβολής αιτήσεων και η εισηγήσεις τόσο από τακτικά όσο και από αναπληρωματικά μέλη, δύναται να βελτιώσουν τον χρόνο αξιολόγησης.

Η ΕΕΒΤ εφιστά την προσοχή στην πρακτική να ορίζονται εισηγητές από τα Τμήματα του φορέα από όπου προέρχεται η αίτηση, και θεωρεί ότι η πρακτική αυτή αυξάνει το ενδεχόμενο σύγκρουσης συμφερόντων (conflict of interest), διότι καλούνται συνάδελφοι από το ίδιο Τμήμα να αξιολογήσουν τα ερευνητικά έργα συναδέλφων κάτι που μπορεί να επηρεάσει ή φαίνεται να επηρεάζει την αμερόληπτη και αντικειμενική αξιολόγηση των ερευνητικών έργων. Κρίνει μάλιστα απαραίτητο να οριστούν στους Κανονισμούς Λειτουργίας των ΕΗΔΕ τα είδη (πιθανής) σύγκρουσης συμφερόντων που δύναται να προκύψουν κατά την ηθική και δεοντολογική αξιολόγηση των ερευνητικών έργων, προκειμένου να ενισχυθεί η διαφάνεια στον ορισμό εισηγητών αυτά και η αποφυγή σύγκρουσης συμφερόντων.

Η ΕΕΒΤ εφιστά επίσης την προσοχή στην πρακτική που ακολουθείται από ορισμένες ΕΗΔΕ να δίνουν «υπό όρους» ή «υπό προϋποθέσεις» έγκριση στις αιτήσεις που υποβάλλονται ως επείγουσες, και τονίζει ότι κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται στον [N. 4521/2018](#). Η πρακτική αυτή ενέχει τον κίνδυνο να μην επανέλθουν οι ερευνητές στην ΕΗΔΕ για την «οριστική» έγκριση, και να βρεθεί υπόλογη η ΕΗΔΕ για την έγκριση αίτησης με ελλιπή δικαιολογητικά υποθάλποντας τον ίδιο το θεσμό των ΕΗΔΕ. Η ΕΕΒΤ τονίζει επίσης, ότι αναδρομική έγκριση για ερευνητικό έργο το οποίο έχει ήδη ξεκινήσει ή έχει ολοκληρωθεί, όπως π.χ. ερευνητικές μελέτες που έχουν υποβληθεί για δημοσίευση, δεν προβλέπεται από τον [N. 4521/2018](#).

Κατά την ΕΕΒΤ, η αναφορά στον [N. 4521/2018](#) ότι οι ΕΗΔΕ «ελέγχουν, επίσης, την τήρηση των γενικά παραδεδεγμένων αρχών της ακεραιότητας της έρευνας και των κριτηρίων της ορθής επιστημονικής πρακτικής» χωρίς όμως να εξειδικεύονται οι τρόποι με τους οποίους θα ελέγχεται η ακεραιότητα της έρευνας, δημιουργεί ασάφειες για τις αρμοδιότητες τις ΕΗΔΕ. Η ΕΕΒΤ συστήνει στις περιπτώσεις καταγγελιών για ζητήματα ακεραιότητας της έρευνας, η ΕΗΔΕ να παραπέμπει τους καταγγέλλοντες στα αρμόδια όργανα του φορέα, (Επιτροπές Δεοντολογίας, Γραφεία ακεραιότητας της έρευνας κτλ.).

Τέλος η ΕΕΒΤ τονίζει τη σημασία της συνεργασίας των ΕΗΔΕ των Πανεπιστημίων και των Ερευνητικών Κέντρων σε εθνικό επίπεδο, για την ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών. Για τη βιωσιμότητα του θεσμού, τη συνεχή βελτίωση των διαδικασιών, τη διευκόλυνση των ερευνητών διατηρώντας πάντα υψηλά επίπεδα ελέγχου σύμφωνα με παραδεδεγμένα πρότυπα ηθικής και δεοντολογίας, η ΕΕΒΤ ενθαρρύνει την οριζόντια δικτύωση και επικοινωνία των ΕΗΔΕ

μέσω μιας πλατφόρμας/δομής. Το σύνολο των Συστάσεων της ΕΕΒΤ προς τις ΕΗΔΕ συνοψίζονται στην Εικόνα 2.

Υποστήριξη	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Περαιτέρω ενίσχυση της διοικητικής και τεχνικής υποστήριξης των ΕΗΔΕ, π.χ. με: <ul style="list-style-type: none"> • δημιουργία online πλατφορμών υποβολής αιτήσεων • δημιουργία αποθετηρίου κοινών πρότυπων εγγράφων, με δυνατότητα προσαρμογών για το είδος της έρευνας
Εκπαίδευση	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Εκπαίδευση και συνεχιζόμενη επιμόρφωση των μελών των ΕΗΔΕ ➤ Εκπαίδευση και συνεχιζόμενη επιμόρφωση της ερευνητικής κοινότητας
Μητρώο εξωτερικών εισηγητών	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ανάλυση εισηγήσεων από τακτικά και αναπληρωματικά μέλη ➤ Σύσταση μητρώου εξωτερικών εισηγητών ➤ Κατ' εξαίρεση χρήση του μητρώου όταν το γνωστικό αντικείμενο δεν καλύπτεται από την ΕΗΔΕ
Περίοδος αξιολόγησης	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Διατήρηση του 15μέρου για την αξιολόγηση των ερευνητικών έργων ➤ Παράλληλη υιοθέτηση μέτρων για τη βελτίωση του χρόνου αξιολόγησης, όπως π.χ.: <ul style="list-style-type: none"> • Διοικητική και τεχνική υποστήριξη • Συστηματοποίηση των διαδικασιών μέσω ηλεκτρονική πλατφόρμας υποβολής αιτήσεων • Ανάλυση εισηγήσεων από τακτικά και αναπληρωματικά μέλη
Σύγκρουση συμφερόντων	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ορισμός στους Κώδικες Δεοντολογίας των πιθανών συγκρούσεων συμφερόντων ➤ Αποφυγή σύγκρουσης συμφερόντων που δημιουργείται από τον ορισμό εισηγητών από το Τμήμα από όπου προέρχεται η αίτηση
Κακές πρακτικές	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Η «υπό όρους» ή «υπό προϋποθέσεις» έγκριση δεν προβλέπεται από τον νόμο ➤ Η αναδρομική έγκριση για ερευνητικό έργο το οποίο έχει ήδη ξεκινήσει ή έχει ολοκληρωθεί δεν προβλέπεται από τον νόμο
Συνεργασία	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Συνεργασία των ΕΗΔΕ σε εθνικό επίπεδο ➤ Ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών ➤ Οριζόντια δικτύωση και επικοινωνία των ΕΗΔΕ μέσω μιας πλατφόρμας/δομής

Εικόνα 2. Συστάσεις της ΕΕΒΤ προς τις ΕΗΔΕ.

5. Ζητήματα που παραμένουν ανοιχτά και Συστάσεις

Η ΕΕΒΤ έχει επανειλημμένως τοποθετηθεί σε ορισμένα ζητήματα που έχουν ανακύψει από τη λειτουργία των ΕΗΔΕ έως σήμερα, τα οποία παραμένουν ανοιχτά: α) το ότι οι μη παρεμβατικές μελέτες δεν καλύπτονται από τους υπάρχοντες θεσμούς ελέγχου δεοντολογίας, για το οποίο η

ΕΕΒΤ έχει διατυπώσει σχετική Σύσταση,⁶ β) τις περιπτώσεις όπου η αρμοδιότητα των ΕΗΔΕ συντρέχει με εκείνην άλλου διοικητικού θεσμού, σύμφωνα με προβλέψεις ειδικής σχετικής νομοθεσίας, για το οποίο έχει εκδοθεί σχετική Σύσταση,⁷ καθώς και γ) το γεγονός ότι υπάρχει έλλειψη ελέγχου ηθικής και δεοντολογίας στον ιδιωτικό τομέα που διεξάγει έρευνα. Τα ζητήματα αυτά χρήζουν την προσοχή της Πολιτείας αλλά και της ερευνητικής κοινότητας.

6. Καταληκτικές παρατηρήσεις

Η Ημερίδα των εκπροσώπων ανάδειξε την καλή προσαρμογή του θεσμού των ΕΗΔΕ στα δεδομένα της ερευνητικής δραστηριότητας της χώρας μας, και τον σημαντικό ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν οι ΕΗΔΕ στη διασφάλιση της ηθικής και δεοντολογικής έρευνας. Στα έξι περίπου έτη λειτουργίας, καλές πρακτικές έχουν συντελέσει στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των ΕΗΔΕ, ωστόσο υπάρχουν ακόμα δυσκολίες και προκλήσεις που χρήζουν αντιμετώπισης κυρίως, με την υποστήριξη των ίδιων των Πανεπιστημίων και των Ερευνητικών Κέντρων.

Η ΕΕΒΤ δεσμεύεται να παρακολουθεί τις εξελίξεις στην ηθική και δεοντολογική αξιολόγηση της έρευνας στη χώρα μας και να αναλάβει παρόμοιες πρωτοβουλίες και στο εγγύς μέλλον.

⁶ Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Τεχνηθικής (2023). [Σύσταση](#) για τον έλεγχο δεοντολογίας σε μη παρεμβατική ιατρική έρευνα.

⁷ Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής (2018). [Σύσταση](#) για την Εφαρμογή της Νομοθεσίας για τις Επιτροπές Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας (ΕΗΔΕ).